

Riittävätkö rahat aineistoihin?

Sirkka-Liisa Korkeila

Tiukan talouden aikana kirjastoissa tarkkaillaan huolestuneina rahatilannetta. Asiakkaiden tarpeisiin on vaikea vastata, jos rahat eivät riitä. STKS:n tämän syksyn tietoaineistoseminaarin teema, raha, sopii ajankohtaan mitä parhaimmin.

Kirjastoissa tiedetään, että niiden tarjoamat aineistot ja palvelut hyödyttävät asiakkaita monin tavoin. Tehdyissä asiakaskyselyissä kirjastonkäyttäjät arvioivat kirjastopalvelujen vaikuttaneen myönteisesti heidän työhönsä, opiskeluunsa tai muuhun toimintaansa tehostamalla niitä. Kirjastot helpottavat aineistojen saatavuutta, uuden tiedon seuraamista omalla alalla ja edistävät uusien ideoiden syntyä.

Tutkimuksen laatu ja määrä riippuu aineistoista

Kirjastojen merkityksen ja niiden palvelujen vaikuttavuuden arviointi ovatkin tärkeitä mittari toiminnan rahoittajille. Valtio on panostanut kirjastojen elektronisten tietoresurssien hankintaan suomalaisen tutkimuksen, opetuksen ja oppimisen edistämisen nimissä. Panostuksen vaikutuksesta on selvää näyttöä.

Pertti Vakkari on tutkinut (JASIST 59(4): 602–612), miten ja missä määrin e-aineistojen hankinta vaikuttaa tutkijan työhön. Hän käytti tutkimusaineistonaan FinELibin vuoden 2007 käyttäjäkyselyyn saatuja 767 korkeakoulututkijan tai tohtoriopiskelijan vastauksia.

Vakkari esitteli tietoaineistoseminaarissa tutkimuksensa tuloksia. Niiden mukaan e-resurssien vaikutus on merkittävä. Tutkijat kokevat, että e-resurssien käyttö on huomattavasti vaikuttanut heidän työhönsä, sillä se on helpottanut aineiston saatavuutta ja säästänyt työaikaa. Saatavuus tehostaa tieteellistä toimintaa ja vaikuttaa sitä kautta esimerkiksi julkaisuaktiivisuuteen. Etenkin luonnontieteissä kansainvälinen julkaisu-

mintu on lisääntynyt eli myös tutkimuksen laatu on parantunut.

Hyöty suhteessa kustannuksiin

Huolimatta siitä, että kirjastojen aineistoresurssit tutkitusti hyödyttävät käyttäjiä, joudutaan kirjastoissa tiukan talouden aikana pohtimaan vakavin ilmein, pystytäänkö näitä resursseja jatkossa tarjoamaan yhtä laajalti kuin nykyisin.

Miten toimia tilanteessa, jossa määrärahat eivät kasva ja yleiseksi aineistotyyppiksi tulleen elektronisen aineiston hinnat nousevat? Esimerkiksi Tampereen yliopistossa on elektroniseen aineistoon käytetty rahamäärä lähes kaksinkertaistunut vuodesta 2006, kun painetun aineiston hankintamenot ovat pienentyneet.

Tiina Jounio Oulun yliopiston kirjastosta listasi seminaariesityksessään *globaaleja huolia kirjastojen aineistomäärärahoista*:

- Aineistomäärärahat eivät kasva samassa suhteessa kustannusten kanssa
- E-aineistot vievät 70–80 % kirjastojen aineistomäärärahoista
- E-aineistoissa on sitouduttu useamman vuoden sopimuksiin ja hinnankorotuksiin
- Big Dealit vievät valtaosan e-aineistojen määrärahoista – siis käytännössä kolme suurta: Elsevier, Springer ja Wiley-Blackwell.

E-aineistot arvioinnin kohteena

Kun kirjastoissa alkaa olla elektronisista aineistoista jo melko pitkäkin kokemusta, löytyy niistä myös pätevyyttä arvioimaan e-aineistojen hyöty-kustannus-suhdetta monipuolisesti. *Hannele*

Nurminen Tampereen yliopiston kirjastosta kertoi, että uusia e-aineistoja valitaan ja hankitaan ja jo hankittuja aineistoja arvioidaan nyt yhä perusteellisemmin.

Tarjontaa tarkasteltaessa kysytään esimerkiksi, mikä aineisto on keskeisintä, mikä laadukainta ja mikä kattaa oman organisaation tarpeet parhaiten. Etuja, hyötyjä ja kustannuksia arvioidaan hinnan lisäksi myös sisällön, käyttäjien mielipiteiden ja vaikkapa välittäjän toiminnan perusteella.

Hankintapäätöksen jälkeen seurataan käyttöönoton sujumista, käyttöliittymän käytettävyyttä, asiakaspalautetta ja käytön määrää. Käyttötilastojen avulla voidaan laskea, saako sijoitetulla kustannuksella toivottua hyötyä. Hyötynäkökulma tulee Nurmisen mielestä korostumaan tulevaisuudessa yhä enemmän.

Talousnäkömät

Valtiontalouden näkökulman tietoaineistoseminaarissa esitti Anne Luoto-Halvari Opetus- ja kulttuuriministeriön koulutus- ja tiedepolitiikan osastolta. Hän kuvasi esityksessään kirjastoalan rahoitusperiaatteita ja ajankohtaisia kansallisia hankkeita.

OPM:n jalona tavoitteena on kirjastojen ja niiden käyttäjien paras. Tavoitteen jatkeena oleva lisäys ”tehokkuutta ja taloudellisuutta unohtamatta” kertoo siitä, että valtiontalouden tiukka linja tulee jatkumaan. 📖

Tietoa kirjoittajasta:

*Sirkka-Liisa Korkeila, Informaatikko
Eduskunnan kirjasto
e-mail: sirkka-liisa.korkeila@eduskunta.fi*